

Instytut Pamięci Narodowej

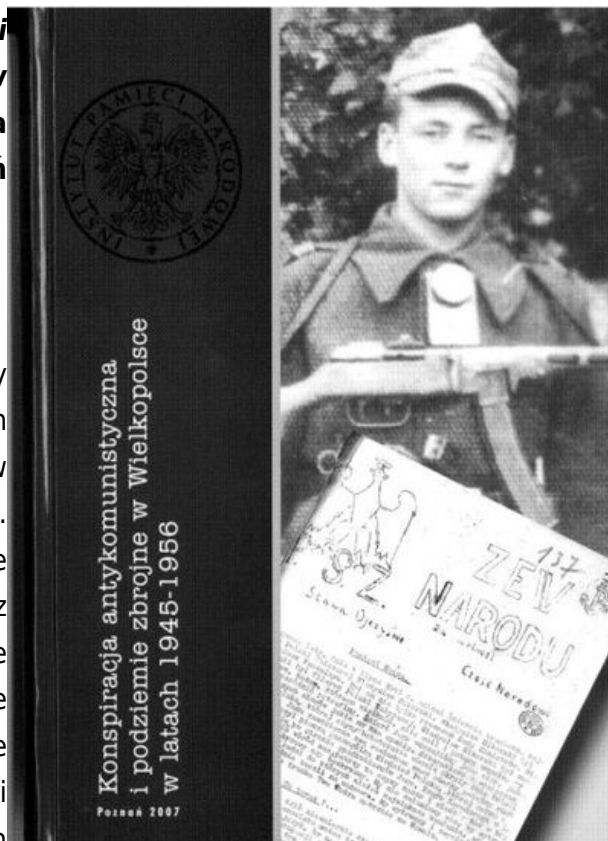
<https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/ksiazki/12456,Konspiracja-antykomunistyczna-i-podziemnie-zbrojne-w-Wielkopolsce-w-latach-1945-1956>
17.04.2024, 04:28

Konspiracja antykomunistyczna i podziemie zbrojne w Wielkopolsce w latach 1945-1956

Konspiracja antykomunistyczna i podziemie zbrojne w Wielkopolsce w latach 1945-1956, red. Agnieszka Łuczak, Aleksandra Pietrowicz, Poznań 2007, 263 s.

Nakład wyczerpany

Niniejsza publikacja podsumowuje kolejny etap badań nad polskim powojennym podziemiem niepodległościowym w Wielkopolsce w latach 1945-1956. Zamieszczone artykuły ukazują dzieje antykomunistycznej konspiracji oraz oddziałów zbrojnych działających w regionie od 1945 roku. Publikację uzupełniają liczne nieznane dotąd dokumenty i fotografie odnalezione w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej oraz przechowywane w zbiorach prywatnych.



Na temat konspiracji antykomunistycznej w Wielkopolsce oraz działalności podziemia zbrojnego w latach 1945-1956 nie powstało dotychczas wyczerpujące opracowanie. Problem podziemia niepodległościowego był podejmowany przez historyków w pracach powstałych przed 1989 rokiem. Zagadnienie to było prezentowane w sposób propagandowy, a jego celem było ukazanie podziemia niepodległościowego w negatywnym świetle i opatrzenie jego działalności etykietką „bandyckie”. Wolne od tego balastu ideologicznego badania dotyczących podziemia antykomunistycznego podjęli historycy w latach dziewięćdziesiątych XX w. Powstały wówczas liczne prace zarówno na temat konspiracji, jak i podziemia zbrojnego. Ograniczony dostęp do zasobu źródłowego znajdującego się w archiwach Urzędu Ochrony Państwa okazał się istotnym problemem w studiowaniu tego zagadnienia oraz wyjaśnieniu wielu niejasności (dotyczących m.in. powiązań organizacyjnych oraz sposobu likwidacji przez organa bezpieczeństwa). Powstanie Instytutu Pamięci Narodowej i przejęcie przez tę instytucję dokumentacji

wytworzonej przez organa bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej umożliwiło dalsze, pogłębione źródłowo badania nad podziemiem niepodległościowym.

Zakres chronologiczny publikacji obejmuje lata 1945-1956, ponieważ Wielkopolska została zajęta przez Armię Czerwoną w lutym 1945 r. Jednym ze zjawisk charakterystycznych dla tego okresu było występowanie oporu społecznego przeciwko nowej władzy. Jego przejawami były zarówno walka z blokadą informacji i działalność propagandowa, jak i niekiedy nawet terror wobec tych, którzy stawali po stronie nowej władzy. Opór ten znajdował także wyraz w legalnej walce politycznej, jaką podjęło Polskie Stronnictwo Ludowe. Podziemie niepodległościowe było jednak najbardziej jaskrawym i widocznym jego przejawem, a zatem było pierwszym i najpoważniejszym przeciwnikiem Polskiej Partii Robotniczej i podporządkowanego jej aparatu bezpieczeństwa.

Publikację rozpoczyna artykuł Agnieszki Łuczak „Podziemie niepodległościowe w Wielkopolsce. Próba charakterystyki”, który jest próbą syntetycznego scharakteryzowania zjawiska podziemia niepodległościowego w Wielkopolsce na tle sytuacji podziemia w kraju. Artykuł przedstawia dane statystyczne będące wynikiem najnowszych ustaleń w kwestii ilości organizacji i oddziałów działających w regionie. Przedstawia ponadto na podstawie nowych źródeł szerszą charakterystykę wybranych najciekawszych organizacji, jak chociażby Wielkopolska Samodzielna Grupa Ochotnicza „Warta”, Polskie Siły Zbrojne czy Krajowy Ośrodek „Kraj”.

Drugi artykuł, autorstwa Przemysława Zwiernika „Organizacje młodzieżowe w Wielkopolsce”, podejmuje dotąd nieznaną tematykę działalności antykomunistycznych organizacji młodzieżowych na terenie Wielkopolski. Tekst jest próbą syntetycznego ujęcia zjawiska konspiracji młodzieży, jakie wystąpiło na dużą skalę na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX w. na terenie całego kraju. W Wielkopolsce liczba powstałych „młodzieżówek” proporcjonalnie dorównywała innym regionom. Tekst prezentuje zarówno wybrane niewielkie kilkusobowe organizacje, jak i nieliczne próby tworzenia większych struktur konspiracyjnych o charakterze ponadregionalnym.

Artykuł Rafała Sierchuły „Zbrojne podziemie narodowe w Wielkopolsce 1942-1946” z kolei ukazuje działalność obozu narodowego, który stanowił drugi obok poakowskiego ważny nurt konspiracji antykomunistycznej w Polsce. Autor obszernie przedstawia genezę i losy Narodowych Sił Zbrojnych w Wielkopolsce w latach 1942-1945 oraz działalność organizacji Armia Polska w Kraju Zachód w latach 1945-1946. Cennym wątkiem podjętym w artykule są opisane próby współpracy podejmowanej przez przedstawicieli podziemia poakowskiego i narodowego.

Następny artykuł, pióra Jerzego Bednarka „Antykomunistyczny oddział partyzancki Eugeniusza Kokolskiego ps. »Groźny« (sierpień 1945 r. - marzec 1946 r.)”, jest próbą ujęcia historii oddziału dowodzonego przez Eugeniusza Kokolskiego ps. „Groźny”. Był to jeden z większych oddziałów zbrojnych działających na terenie Wielkopolski Wschodniej

oraz części obszaru województwa łódzkiego w latach 1945-1946. Autor w oparciu o szeroką bazę źródłową wyczerpująco przedstawia losy oddziału i jego żołnierzy.

Podobną próbę przedstawienia historii oddziału zbrojnego dowodzonego przez Gedymina Rogińskiego ps. „Dzielny” podejmuje artykuł Waldemara Handkego „Oddział AK Gedymina Rogińskiego ps. »Dzielny« – Mariana Rączki ps. »Kościuszko« i jego żołnierze”. Dzięki odnalezionej w archiwach IPN dokumentacji, autor mógł pokusić się o próbę ustalenia podległości organizacyjnej oddziału, wskazując na jego powiązania z WSGO „Warta”.

Również artykuł Daniela Szczepaniaka „Oddział Zygmunta Borostowskiego ps. »Bora«. Z dziejów powojennej konspiracji antykomunistycznej w powiecie krotoszyńskim i jarocińskim” podejmuje tematykę działalności oddziału partyzanckiego, mianowicie por. Zygmunta Borostowskiego ps. „Bora”, podporządkowanego organizacyjnie WSGO „Warta”. Atutem jest wykorzystanie w dużym stopniu relacji żołnierzy oddziału zebranych przez autora w latach dziewięćdziesiątych. Praca jest uzupełniona wykazem członków oddziału oraz akcji przeprowadzonych przez oddział.

Kolejny artykuł Mirosława Orłowskiego „Działalność Centralnego Wydziału Propagandy Stronnictwa Narodowego w latach 1945-1946” prezentuje działalność propagandową SN. W oparciu o przeprowadzoną obszerną kwerendę źródłową (zwłaszcza prasy narodowej) ukazuje dzieje Centralnego Wydziału Propagandy SN oraz losy tworzących go osób działających na terenie całego kraju, w tym również w Poznaniu.

Kolejną część niniejszej publikacji stanowią wybrane dokumenty i fotografie, które w wielu przypadkach pochodzą z archiwum IPN i są publikowane po raz pierwszy. Większość prezentowanych materiałów źródłowych to wydawana przez organizacje prasa konspiracyjna, ulotki o treści antykomunistycznej, rozkazy, instrukcje, a także sprawozdania z działalności i meldunki wywiadowcze. Zamieszczone w publikacji dokumenty i fotografie obrazują ponadto represje wobec żołnierzy podziemia.

Uzupełnienie studiów i materiałów stanowi aneks zawierający wykaz antykomunistycznych organizacji i oddziałów zbrojnych działających w Wielkopolsce w latach 1945-1956. Wykaz prezentuje najnowsze ustalenia statystyczne dotyczące ilości i zasięgu działania organizacji oraz oddziałów partyzanckich w Wielkopolsce.

Z żołnierzami podziemia antykomunistycznego rozprawiono się szczególnie bezwzględnie. Walka toczyła się poprzez operacje zbrojne, propagandę, a następnie w historiografii. Działalność niektórych oddziałów zbrojnych, takich jak chociażby oddział por. Franciszka Olszówki ps. „Otto”, ułatwiała komunistycznej propagandzie opatrzenie oddziałów polskiego podziemia etykietką „bandycki” oraz mianem „banda terrorystyczno-rabunkowa”. Niniejsza publikacja wnosi szereg nowych ustaleń zarówno na poziomie faktograficznym jak i interpretacyjnym. Celem autorów jest przede wszystkim ukazanie różnorodnych i nieznanych aspektów działalności podziemia niepodległościowego w

Wielkopolsce. Książka podejmuje próbę usystematyzowania w oparciu o nową bazę źródłową tematu podziemia niepodległościowego w Wielkopolsce.

Gdzie kupić publikacje: